

Nr 13.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 103 § 1 mom. samt 223 § 1 och 2 mom. lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Genom en den 3 februari 1950 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 48, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 103 § 1 mom. samt 223 § 1 och 2 mom. lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag.

Härigenom förordnas, att 103 § 1 mom. samt 223 § 1 och 2 mom. lagen den 14 september 1944 om aktiebolag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

103 §.

1 mom. I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om sådana för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

103 §.

1 mom. I förvaltningsberättelsen skall, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, upplysning lämnas om hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman) samt om andra för bedömningen av bolagets ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens och verkställande direktörs förvaltning viktiga förhållanden, där upplysning i nämnda hänseenden ej lämnas i balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen. Såvitt det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, skola ock i förvaltnings-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

I förvaltningsberättelsen skall uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I den mån motsvarande uppgifter ej lämnas i vinst- och förlusträkningen, skall ock i särskilda poster upptagas sammanlagda beloppet av utbetalda löner och ersättningar under räkenskapsåret dels till arbetare, dels till styrelsen samt verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock till övriga befattningshavare i bolaget.

berättelsen uppgivas händelser av väsentlig betydelse för bolaget, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

I den mån motsvarande uppgifter ej intagits i balansräkningen, skall i förvaltningsberättelsen uppgift lämnas beträffande fastigheter om taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp samt beträffande maskiner, inventarier och andra dylika anläggningstillgångar om brandförsäkringsbelopp, med fördelning av nämnda värden och belopp såvitt möjligt på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna. Vidare skall i förvaltningsberättelsen uppgivas medelantalet under räkenskapsåret anställda arbetare samt medelantalet övriga i bolagets tjänst anställda personer. I den mån motsvarande uppgifter ej lämnas i vinst- och förlusträkningen, skall ock i särskilda poster upptagas sammanlagda beloppet av utbetalda löner och ersättningar under räkenskapsåret dels till arbetare, dels till styrelsen samt verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock till övriga befattningshavare i bolaget.

Har uppskrivning — — — — — särskilt anmärkas.

Har beträffande avskrivningarna på bolagets anläggningstillgångar eller avsättningarna å värdeminskningskonton för sådana tillgångar eller beträffande redovisningen av tillgångar såsom anläggningstillgångar eller omsättningstillgångar eller i andra avseenden någon viktigare ändring vidtagits i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning, skall redogörelse därför lämnas i förvaltningsberättelsen.

Har beträffande tillgångars redovisning såsom anläggnings- eller omsättningstillgångar, beträffande avskrivning på anläggningstillgångar eller avsättning å värdeminskningskonto för dylika tillgångar, beträffande omsättningstillgångars värdering eller i andra hänseenden sådan ändring i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning vidtagits, som i avsevärd mån påverkat årsresultatet eller eljest är

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

av större vikt, skall redogörelse därför lämnas i förvaltningsberättelsen.

Styrelsen och — — — — — enligt balansräkningen.

223 §.

1 mom. Vill aktieägare — — — — — tre skiljemän.

Kunna de aktieägare, som gjort ansökan om inlösen, ej enas om utseende av skiljeman, skall *länsstyrelsen i det län*, där styrelsen har sitt säte, utse skiljeman bland dem som av nämnda aktieägare därtill föreslagits. Styrelsen äge utse skiljeman och föra talan för de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda. I övrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. I fall som i 175 eller 176 § sägs skall dock lösen bestämmas till minst det belopp, som i förslaget till fusionsavtal beräknats belöpa å varje aktie. För lösen vare de aktieägare, som röstat för beslutet, ansvariga en för alla och alla för en. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila bolaget, där ej skiljemännen på grund av särskilda omständigheter pröva skäligen ålägga aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättsens prövning, såframt han instämmer sin talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom. Styrelsen skall ofördröjligen ombesörja delgivningen av beslutet. Talan må föras av så-

223 §.

Kunna de aktieägare, som gjort ansökan om inlösen, ej enas om utseende av skiljeman, skall *överexekutor i den ort*, där styrelsen har sitt säte, utse skiljeman bland dem som av nämnda aktieägare därtill föreslagits. Styrelsen äge utse skiljeman och föra talan för de aktieägare, för vilka lösningsplikt kan inträda. I övrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. I fall som i 175 eller 176 § sägs skall dock lösen bestämmas till minst det belopp, som i förslaget till fusionsavtal beräknats belöpa å varje aktie. För lösen vare de aktieägare, som röstat för beslutet, ansvariga en för alla och alla för en. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila bolaget, där ej skiljemännen på grund av särskilda omständigheter pröva skäligen ålägga aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger, där ej annat stadgats i bolagsordningen, draga tvisten under rättsens prövning, såframt han instämmer sin talan inom tre månader från det beslutet i huvudskrift eller avskrift delgavs honom. Styrelsen skall ofördröjligen ombesörja delgivningen av beslutet. Talan må föras av så-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

väl styrelsen som enskild lösningspliktig aktieägare. Sådan talan gälla till förmån för annan lösningspliktig.

Kunna de — — — — —

2 mom. Önskar moderbolag — — — — —

Skiljemannaförfarandet skall senast tre månader efter den i första stycket omförmälda sammankomsten påkallas hos dotterbolagets styrelse genom skriftlig begäran, däri skall angivas den skiljeman som utses av moderbolaget. Har sådan begäran gjorts, åligger det dotterbolagets styrelse att därom, på sätt i 123 § tredje stycket är stadgat, underrätta övriga aktieägare med anmaning till dem att inom två månader därefter hos dotterbolagets styrelse skriftligen föreslå skiljeman. Där samtliga aktieägare äro införda i aktieboken och hava inom sålunda angiven tid föreslagit samma skiljeman, skall dotterbolagets styrelse underrätta moderbolaget, att han utsetts till skiljeman. I annat fall skall dotterbolagets styrelse hos rätten begära förordnande av god man. Gode mannen skall hos länsstyrelsen i det län, där dotterbolagets styrelse har sitt säte, med eget förslag och uppgift på de personer som av aktieägare föreslagits, begära förordnande av skiljeman, så ock bevaka frånvarande aktieägares rätt under skiljemannaförfarandet. I övrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila moderbolaget, där ej skiljemännen

väl styrelsen som enskild lösningspliktig aktieägare. Sådan talan gälla till förmån för annan lösningspliktig.

— — — — — om fusion.

— — — — — tre skiljemän.

Skiljemannaförfarandet skall senast tre månader efter den i första stycket omförmälda sammankomsten påkallas hos dotterbolagets styrelse genom skriftlig begäran, däri skall angivas den skiljeman som utses av moderbolaget. Har sådan begäran gjorts, åligger det dotterbolagets styrelse att därom, på sätt i 123 § tredje stycket är stadgat, underrätta övriga aktieägare med anmaning till dem att inom två månader därefter hos dotterbolagets styrelse skriftligen föreslå skiljeman. Där samtliga aktieägare äro införda i aktieboken och hava inom sålunda angiven tid föreslagit samma skiljeman, skall dotterbolagets styrelse underrätta moderbolaget, att han utsetts till skiljeman. I annat fall skall dotterbolagets styrelse hos rätten begära förordnande av god man. Gode mannen skall hos överexekutor i den ort, där dotterbolagets styrelse har sitt säte, med eget förslag och uppgift på de personer som av aktieägare föreslagits, begära förordnande av skiljeman, så ock bevaka frånvarande aktieägares rätt under skiljemannaförfarandet. I övrigt skall i fråga om skiljemännen och förfarandet inför dem i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Är tvist om lösens belopp, skall detta bestämmas så att det motsvarar aktiens verkliga värde. Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skola åvila moderbolaget, där ej skiljemännen på grund av sär-

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

på grund av särskilda omständigheter pröva skäligen ålägga annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger genom stämning draga tvisten under rättens prövning inom tid som i 1 mom. sägs.

skilda omständigheter pröva skäligen ålägga annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader. Part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger genom stämning draga tvisten under rättens prövning inom tid som i 1 mom. sägs.

Där det — — — — — lösens erläggande.

Inom en — — — — — egen skuld.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1950 men skall icke äga tillämpning beträffande förvaltningsberättelse för räkenskapsår, som utgått dessförinnan.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås i syfte att bereda vidgad insyn i aktiebolagens ekonomiska förhållanden att aktiebolag skall i den publika årsredovisningen lämna upplysning om hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman), såframt det finnes kunna ske utan förfång för bolaget.

För att erhålla en viss belysning av aktiebolagens dolda reserver ha vidare bestämmelser upptagits angående skyldighet för aktiebolag att i årsredovisningen dels uppgiva taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp å fastigheter, maskiner, inventarier och andra dylika anläggningstillgångar, dels ock redogöra för viktigare ändringar beträffande omsättningstillgångarnas värdering i förhållande till tidigare årsredovisning.

Slutligen föreslås ändring i fråga om sättet för utseende av skiljemän enligt 223 § aktiebolagslagen i syfte att bringa hithörande bestämmelser i överensstämmelse med reglerna i lagen den 14 juni 1929 om skiljemän.

Inledning.

I skrivelse den 2 maj 1945, nr 169, begärde riksdagen utredning huruvida och i vilken ordning en ur samhällelig synpunkt önskvärd förbättrad kunskap om företagens ekonomiska förhållanden kunde vinnas utan åsidosättande av näringslivets berättigade intressen. Sedan två sakkunniga tillkallats för att inom justitiedepartementet biträda med eu förberedande utredning av frågan, avlämnade dessa den 28 maj 1946 eu promemoria i ämnet.

Med stöd av bemyndigande av Kungl. Maj:t den 13 juni 1947 tillsattes sedermera en kommitté med uppdrag att inom justitiedepartementet verkställa utredning, huru en ur samhällelig synpunkt önskvärd förbättrad insyn i de enskilda företagens ekonomiska förhållanden kunde vinnas. Kommittén, som antog benämningen *1947 års insynskommitté*, avgav den 19 februari 1949 *betänkande angående förbättrad insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden (SOU 1949: 8)*. I betänkandet föreslogs bl. a. en utvidgning på vissa punkter av den för aktiebolagen gällande publika redovisningsskyldigheten.

Över insynskommitténs betänkande avgåvos, efter remiss, *yttranden* av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

I en inom *justitiedepartementet* i december 1948 upprättad promemoria föreslogs vidare viss ändring i 223 § aktiebolagslagen. Förslaget blev i avgivna *remissyttranden* tillstyrkt eller lämnat utan erinran.

Sedan därefter inom *justitiedepartementet* upprättats förslag till lag angående ändrad lydelse av 103 § 1 mom. samt 223 § 1 och 2 mom. lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag, remitterades förslaget för yttrande till lagrådet.

Lagrådet lämnade förslaget utan annan erinran än en anmärkning i fråga om den redaktionella utformningen av viss punkt, vilken anmärkning beaktats vid propositionens utarbetande.

Allmänna synpunkter rörande insyn i företag.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg anförde vid lagrådsremissen i huvudsak följande.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet för den 13 juni 1947, då bemyndigande utverkades att tillkalla sakkunniga för utredning i förevarande ämne angav jag bland frågor som särskilt syntes böra bli föremål för undersökning spörsmålet om en utvidgning av den för aktiebolagen gällande publika redovisningsskyldigheten samt frågan i vad mån en dylik redovisningsplikt borde åläggas även företag som dreves i annan form än aktiebolag. Vidare uttalade jag att intressena av insyn i enskilda företags ekonomiska förhållanden borde tillgodoses jämväl på annat sätt än genom publik redovisning och att därvid frågan om det lämpligaste anordnandet av den offentliga statistiken på förevarande område vore av framträdande betydelse. I anslutning härtill erinrades om att Kungl. Maj:t uppdragit åt konjunkturinstitutet att i samråd med vederbörande statistiska verk utarbeta förslag till de åtgärder som kunde finnas nödvändiga och lämpliga för genomförande av vissa utbyggnader av den ekonomiska statistiken närmast i syfte att möjliggöra en tillfredsställande nationalinkomstberäkning. Slutligen berörde jag frågan om arbetares och tjänstemäns möjlighet till inblick i det särskilda företag där de äro anställda — den s. k. interna företagsinformationen — och nämnde att beträffande denna fråga ett viktigt steg tagits till en lösning genom att avtal den 30 augusti 1946 träffats mellan dels svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige dels förstnämnda förening och tjänstemännens centralorganisation angående inrättande av s. k. företagsnämnder vid företag av viss storlek m. m.

Insynskommittén har funnit att de intressen, som i förevarande sammanhang böra beaktas, representeras främst av statsmakterna, konsumenterna och de i företaget anställda. Och som vägar för att erhålla ökade möjligheter till insyn har kommittén anvisat — förutom den interna företagsinformationen — dels en förbättrad ekonomisk statistik, dels ock en utförlig publik redovisning. Kommittén har föreslagit att aktiebolagens publika redovisningsskyldighet skärpes såtillvida att ett angivande av företagens omsättningssumma principiellt skall krävas ävensom att i redovisningen skola lämnas vissa uppgifter till belysning av bolagens dolda reserver.

Såsom jag framhöll i samband med kommitténs tillsättande har under senare tid den åskådningen alltmer trängt igenom att ekonomiska företag icke i första hand ha till uppgift att tjäna privatekonomiska intressen utan att fullgöra viktiga funktioner i hela näringslivets och folkförsörjningens tjänst. En naturlig följd av detta betraktelsesätt är, påpekade jag vidare, att fri insyn i största möjliga mån bör öppnas i företagens ekonomiska förhållanden. Av den principiella inställning åt vilken jag sålunda givit uttryck följer, att jag delar kommitténs åsikt att en vidgad insyn är önskvärd för att tillgodose berättigade insynsintressen. Det kan tilläggas att ett bättre klarläggande av den ekonomiska situationen är av stort värde ej minst för företagets egna delägare samt för dess borgenärer.

Då det gäller att avgöra vilka vägar som böra beträdas för att ernå en vidgad insyn i företagens ekonomiska förhållanden vill jag till en början framhålla att en publik redovisning — som i vårt land redan finnes för aktiebolag men ej för andra enskilda företag — kan, även om den göres mycket utförlig, knappast bli tillfyllest för det allmännas mera direkta insynsintressen. Detsamma är fallet beträffande de anställdas intresse, vilket ofta i första hand riktar sig ej mot det enskilda företaget utan avser att klarlägga de särskilda branschernas ekonomiska förhållanden. Med hänsyn härtill finner jag det naturligt att insynskommittén i väsentlig mån grundat sitt förslag om vidgad insyn på en förbättrad ekonomisk statistik.

Denna fråga har upptagits av chefen för finansdepartementet, som i årets statsverksproposition (Bil. 9 s. 16—21) begärt anslag för inrättande av en årlig statistik över företagens inkomstutbetalningar och vinster, på grundval av det förslag som framlagts av konjunkturinstitutet och jämväl åberopats av insynskommittén. Vid sådant förhållande finner jag mig sakna anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på de av insynskommittén berörda statistiska spörsmålen.

På min föredragning torde det däremot ankomma att till behandling upptaga insynskommitténs betänkande, i vad detsamma innefattar förslag om bättre insyn i aktiebolags ekonomiska förhållanden genom en utvidgad publik redovisningsskyldighet. Beträffande ekonomiska föreningar läser frågan om en publik redovisningsskyldighet böra anstå till dess ställning kan tagas till det föreliggande förslaget om ny föreningslagstiftning. Anmärkas må att detta förslag i huvudsak upptagit de av kommittén för aktiebolagen förordade redovisningsreglerna. Ej heller synes påkallat att för närvarande ingå på spörsmålet om redovisningsplikt för andra enskilda företag än aktiebolag och föreningar.

Insynskommitténs förslag till utvidgad publik redovisningsskyldighet för aktiebolag innefattar ej att långtgående nya skyldigheter påläggas aktiebolagen. Detta sammanhänger emellertid med att den offentliga ekonomiska statistiken avser att ersätta upplysningar i den publika redovisningen som eljest i och för sig varit önskvärda. Å andra sidan kan, såsom kommittén utvecklade, den ekonomiska statistiken, utformad enligt föreliggande förslag, icke onödiggöra de ifrågasatta tilläggen till aktiebolagslagens redovisnings-

regler. Jag vill i detta avseende särskilt påpeka att de anställdas insynsintresse, även om det i första hand ofta icke riktar sig mot de enskilda företagen som sådana, dock jämväl syftar till att vinna kunskap om och därigenom känsla av samhörighet med det egna företaget. Sagda syfte torde åtminstone delvis böra tillgodoses genom den publika redovisningen, eftersom den interna företagsinformationen ännu är relativt oprövad och ofullständig samt dessutom i viss mån bygger på de publika redovisningshandlingarna.

Frågan om denna företagsinformation — genom företagsnämnderna m. m. — har uppmärksamrats i vissa remissvar. Huruvida detta viktiga spörsmål erhållit en tillfredsställande lösning genom de förut berörda avtalen av den 30 augusti 1946 mellan vissa organisationer å arbetsmarknaden eller om ytterligare åtgärder böra vidtagas, eventuellt i lagstiftningens form, torde icke nu kunna med säkerhet bedömas. Tills vidare torde en avvaktande hållning på denna punkt vara att förorda.

Det har i vissa remissvar gjorts gällande, att man borde avvakta erfarenheterna av den nya aktiebolagslagens redovisningsbestämmelser, innan företagen ålades ytterligare uppgiftsplikt i den publika redovisningen, samt att med förslagets genomförande i vart fall borde anstå till dess en välbehövlig översyn av hela aktiebolagslagen komme till stånd. Häremot må endast framhållas att aktiebolagslagens redovisningsregler allmänt torde anses ha varit i hög grad påkallade samt att närmare erfarenheter av reglernas tillämpning icke lära vara behövlige för en så försiktig påbyggnad å desamma som nu ifrågasättes. En översyn av aktiebolagslagen i ändamål att vinna en från olika håll påyrkad förenkling av vissa partier av lagen kan visserligen tänkas framdeles komma till stånd, men anledning saknas att förmoda att därvid redovisningsreglerna skulle bli föremål för ändring.

Såsom av det ovan återgivna departementschefsanförandet framgår, begärdes i *statsverkspropositionen* till årets riksdag (Bil. 9 punkt 10) anslag för upprättande av årlig statistik över företagens inkomstutbetalningar och vinster.

Med bifall till *statsutskottets* i dess utlåtande nr 7, punkten 10, gjorda hemställan har riksdagen den 1 mars innevarande år beviljat det begärda anslaget.

Frågan om bruttoredovisning.

Gällande bestämmelser.

Enligt 98 § aktiebolagslagen åligger det styrelsen och verkställande direktör att för varje räkenskapsår avgiva redovisning för förvaltningen av bolagets angelägenheter genom avlämnande av balansräkning, avseende bolagets ställning vid räkenskapsårets utgång (balansdagen), vinst- och förlusträkning samt förvaltningsberättelse.

Avskrift av redovisningshandlingarna skall enligt 126 § 1 mom. tredje stycket insändas till registreringsmyndigheten (patent- och registreringsverket), där handlingarna äro tillgängliga för allmänheten.

Enligt 102 § skall vinst- och förlusträkningen så uppställas att en med hänsyn till bolagets förhållanden och god köpmannased tillfredsställande

redovisning erhålles för huru vinsten eller förlusten för räkenskapsåret uppkommit. Bland intäkterna skall intäkten av bolagets rörelse upptagas för sig. Vid intäktens beräkning må avdrag ej göras för följande omkostnader, vilka skola särskilt redovisas, nämligen räntor, skatter, avskrivningar på värdet av anläggningstillgångar eller avsättningar till värdeminskningsskonton för dylika tillgångar, förlust på avyttring av anläggningstillgångar med vissa undantag, allmänna förvaltningskostnader samt extraordinära kostnader och förluster.

I 103 § stadgas vidare, att i förvaltningsberättelsen skall, i den mån motsvarande uppgifter ej lämnas i vinst- och förlusträkningen, i särskilda poster upptagas sammanlagda beloppet av utbetalda löner och ersättningar under räkenskapsåret, dels till arbetare, dels till styrelsen samt verkställande direktör och andra företagsledare, dels ock till övriga befattningshavare i bolaget.

Styrelseledamot eller verkställande direktör, som vid upprättande av redovisningshandlingar uppsåtligen förfar i strid mot ovan återgivna bestämmelser, straffas enligt 213 § 5 med dagsböter eller fängelse. Sker överträdelsen av värdslöshet är straffet enligt 215 § 1 endast dagsböter.

Departementschefen.

Vid lagrådsremissen framhöll departementschefen, att gällande aktiebolagslags redovisningsregler ganska nära anslöte sig till principerna för en s. k. bruttoredovisning med utförlig kostnadsspecifikation. Skillnaden bestode främst däri att redovisning ej behövde ske för posten kostnader för råvaror samt hjälp- och driftmaterial respektive i handelsföretag inköpta varor. Posten allmänna förvaltningskostnader behövde ej heller specificeras utom såvitt avsåge i posten ingående löner och andra ersättningar.

Departementschefen anförde vidare i huvudsak följande.

Insynskommittén har ingående undersökt lämpligheten att genomföra en fullständig bruttoredovisning. Därvid har kommittén funnit å ena sidan att en sådan redovisning skulle vara av värde för åstadkommande av större möjlighet till insyn men å andra sidan att företagen genom en tvångsregel om bruttoredovisning kunde utsättas för vissa risker. Kommittén har med hänsyn härtill — under åberopande jämväl därav att insynsintressena i avsevärd utsträckning syntes bli tillgodosedda genom en statistisk belysning av företagens omsättningssummor — föreslagit en regel om skyldighet för aktiebolag att i vinst- och förlusträkningen eller förvaltningsberättelsen redovisa omsättningssumman, såframt detta finnes kunna ske utan förfång för bolaget. Regeln skulle innebära en rättslig skyldighet att redovisa omsättningssumman, med angivna reservation, och om dylik redovisning utan laga skäl underlåtes, skulle inskridande kunna ske på civilrättslig och straffrättslig väg.

De i åtskilliga remissvar uttalade betänkligheterna mot den föreslagna regeln om redovisning av omsättningssumman äro i stort sett av samma natur som redan diskuterats i kommitténs betänkande. Detta gäller bl. a. de påpekanden som gjorts därom att omsättningssumman icke vore ett entydigt begrepp samt farhågorna för att regeln kunde allvarligt skada i synnerhet aktiebolag av mindre storlek. Dessa betänkligheter torde icke vara

av den art att de böra hindra den föreslagna utvidgningen av den publika redovisningsplikten. De enskilda företagens behov av sekretess bör betraktas mot bakgrunden av deras samhällsekonomiska funktioner och sålunda avvågas mot de samhällsekonomiska intressena. Därest man över huvud vill godtaga principen om största möjliga öppenhet i den publika redovisningen — och härvid bör man enligt min mening hålla fast — blir det närmast ett avvägningsspörsmål huru bruttoredovisningens krav skola tillgodoses. Åt den föreslagna regeln om redovisning av omsättningssumman har givits en utformning, som synes innebära en ändamålsenlig lösning av det föreliggande spörsmålet och medgiva undantag från redovisningsplikten där berättigade hänsyn så påkalla, exempelvis när fråga är om nystartade mindre bolag som ännu icke fått tillräcklig ekonomisk styrka eller om bolag som kunna befaras vara illojal dumping. Tilläggas må, att där en uppgiven omsättningssumma påverkats av speciella förhållanden inom ett bolags verksamhet eller eljest kan antagas framkalla missförstånd, bolagsledningen äger i årsredovisningen lämna de kompletterande upplysningar som kunna finnas lämpliga.

Vad angår möjligheten att göra en åtskillnad mellan större och mindre företag har kommittén prövat, huruvida en kategoriklyvning mellan aktiebolagen lämpligen kunde ske så att endast bolag, beträffande vilka intresset av publicitet och insyn gjorde sig speciellt starkt gällande, fölle under de skärpta redovisningsreglerna. De skäl som av kommittén åberopats mot en sådan kategoriklyvning synas mig övertygande.

Att ifrågavarande regel omgärdats med straffskydd har mött gensagor, särskilt att ett åsidosättande av regeln kunde medföra frihetsstraff. Jag vill framhålla att den föreslagna straffsanktionen helt står i linje med aktiebolagslagens nuvarande straffbestämmelser. Endast vid uppsåtligt förfarande i strid mot lagens redovisningsbestämmelser ingår i strafflatituden fängelse (213 § 5, jämför 215 § 1). Ett civilrättsligt inskridande mot underlåtenhet att redovisa omsättningssumman kan ske på föranledande av aktieägare i bolaget, vilket för övrigt överensstämmer med vad redan nu gäller i fråga om underlåtenhet av företagsledningen att lämna aktieägare upplysningar angående bolaget enligt 127 § aktiebolagslagen. Varken den straffrättsliga eller den civilrättsliga sanktionen torde — bl. a. med hänsyn till den föreslagna bestämmelsen om undantag från redovisningsplikten, där uppgift om omsättningssumman finnes kunna lända bolaget till förfång — i praktiken komma att förorsaka bolagsorgan, som iakttaga normal omsorg i fråga om redovisningen, några avsevärda svårigheter eller olägenheter.

Frågan om redovisning av s. k. dolda reserver.

Gällande bestämmelser.

För uppställandet av aktiebolags balansräkning äro bestämmelser meddelade i 101 § aktiebolagslagen. Tillgångar och skulder skola specificeras i olika, i lagrummet angivna poster. I fråga om anläggningstillgångar skola sålunda särskilt upptagas bl. a. jordbruks- och skogsfastigheter, fabriksfastigheter med därtill hörande anläggningar samt andra fastigheter, maskiner, vare sig de äro att hänföra till fast egendom eller ej, m. m. Bland omsättningstillgångarna skola i särskild post upptagas lager av färdiga varor, av varor under tillverkning samt av råvaror, hjälp- och driftmaterial.

Ytterligare fördelning i poster skall äga rum, där det med hänsyn till bolagets förhållanden må anses påkallat jämlikt allmänna bokföringsgrunder och god köpmannased.

I 100 § stadgas om tillgångarnas värdering. Bestämmelserna angiva härvid endast det högsta värde som må åsättas tillgång. Sålunda må anläggningstillgångar i regel upptagas högst till anskaffnings- eller tillverkningskostnaden, därå dock avskrivningar skola ske efter vissa i lagen angivna grunder. Såsom ovan framhållits skall i vinst- och förlusträkningen redovisning lämnas för verkställda avskrivningar. Beträffande omsättningstillgångarna gäller den s. k. lägsta värdets princip, d. v. s. dessa tillgångar må ej upptagas vare sig över verkliga värdet, varmed i allmänhet förstås försäljningsvärdet efter avdrag för försäljningskostnaderna, eller — med visst undantag — till högre belopp än anskaffnings- eller tillverkningskostnaderna. Ha omsättningstillgångar upptagits till högre belopp än sagda kostnader, skall detta med angivande av grunden därtill särskilt anmärkas i förvaltningsberättelsen. Likaså skall redogörelse lämnas rörande uppskrivning av anläggningstillgångar som med stöd av föreskriften i 100 § 2 mom. verkställts för räkenskapsåret (103 § 1 mom. tredje stycket).

Lagen förhindrar icke att tillgångarna upptagas till lägre värden än de nyss angivna.

Anmärkas bör också att 103 § 1 mom. fjärde stycket stadgar att om viktigare ändring vidtagits vid uppgörande av vinst- och förlust- eller balansräkning i förhållande till tidigare år, redogörelse för sådan ändring skall lämnas i förvaltningsberättelsen.

Departementschefen.

Vid lagrådsremissen framhöll departementschefen, att det låge helt i linje med lagens syfte att tillåta en undervärdering som medförde en önskvärd konsolidering av företagen. Departementschefen ansåge att någon ändring av aktiebolagslagens värderingsregler icke borde ifrågakomma. Spörsmålet bleve alltså att bedöma, huruvida bestämmelser vore påkallade för att åvägabringa sådana uppgifter i redovisningen som belyste skillnaden mellan de i balansräkningen upptagna värdena å tillgångarna och tillgångarnas eventuellt högre verkliga värde, de dolda reserverna.

Departementschefen anförde fortsättningsvis i huvudsak följande.

Problemet ställer sig, bl. a. med hänsyn till de olika värderingsreglerna för anläggnings- och omsättningstillgångarna, olika för dessa båda huvudgrupper av tillgångar. Vad först beträffar *anläggningsstillgångar* möjliggöra redan de gällande värderingsreglerna en ganska god inblick i företagens värderingspolitik, särskilt genom kravet på en utförlig redovisning för avskrivningar på dylika tillgångar. I detta avseende må även erinras om den utförliga specificering av anläggningstillgångarna, som är påbjuden. Även om sålunda i vissa hänseenden dessa regler underlätta ett bedömande av storleken av dolda reserver, ger dock den i lagen föreskrivna publika årsredovisningen icke i och för sig några närmare upplysningar härom.

Jag anser, i likhet med kommittén, att det av hänsyn till insynsintres-

sena är av vikt att i den publika redovisningen erhålla uppgifter som direkt belysa anläggningstillgångarnas aktuella värde. Att få fram något exakt värde är stundom icke möjligt och det bör för övrigt undvikas att ålägga bolagen en särskild undersökning för uppskattning av tillgångarnas verkliga värde. Insynskommitténs förslag att uppgiftsplikten skulle anknytas till taxeringsvärden resp. brandförsäkringsbelopp samt inskränkas till att avse fastigheter samt maskiner, inventarier och andra dylika anläggningstillgångar finner jag mig i princip kunna godtaga.

De i remissvaren framställda erinringarna mot en dylik uppgiftsplikt gå i allmänhet ut på *dels* att uppgifter om taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp icke vore ägnade att belysa dolda reserver i anläggningstillgångar utan tvärtom kunde vilseleda utomstående beträffande företagens ställning, *dels ock* att uppgiftsplikten kunde lända företagen till skada. Vidare har framhållits, att försäkringsbeloppens fastställande grundas på skiftande normer inom olika företag eller branscher samt att taxeringsvärden och försäkringsbelopp icke äro jämförbara.

Att taxeringsvärden, åtminstone såvitt avser industrifastigheter, ävensom brandförsäkringsbelopp icke utan vidare ge uttryck för ett verkligt värde på tillgångarna kan ej bestridas. Men därmed är ej sagt att upplysningar om taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp skulle sakna betydelse för dem som av kommittén betraktats som insynsberättigade, främst de anställda. Tvärtom synas dylika upplysningar värdefulla och de farhågor som uttalats att lämnandet av upplysningarna i den publika redovisningen skulle vara vilseledande eller kunna skada företaget torde vara överdrivna. Härtill kommer att det för företagens egna delägare och borgenärer måste vara av värde att erhålla upplysningar i förevarande hänseenden. Det förtjänar erinras därom att från revisorshåll i annat sammanhang rekommenderats att bolagsledningarna lämna aktieägarna upplysning om det belopp vartill anläggningstillgångarna skyddats genom brandförsäkring. Om i ett särskilt fall speciella förhållanden påverkat ett brandförsäkringsbelopp, står det självfallet bolagsledningen fritt att i förvaltningsberättelsen närmare redogöra härför.

Kommittén har föreslagit, att i årsredovisningen uppgift skall lämnas för fastigheter om senast fastställda taxeringsvärdet samt för maskiner, inventarier och andra dylika anläggningstillgångar om förekommande brandförsäkringsbelopp, varvid taxeringsvärdenas och brandförsäkringsbeloppens fördelning på de under särskilda poster i balansräkningen upptagna tillgångarna såvitt möjligt skall angivas. Införande av dylik uppgiftsplikt finner jag motiverat. Vad beträffar angivandet av försäkringsbelopp kunna otvivelaktigt i huvudsak samma skäl, vilka tala för att uppgift härom bör lämnas beträffande maskiner, inventarier o. d., åberopas för att motsvarande uppgift bör givas beträffande fastigheter. Då därjämte, såsom i vissa remissvar framhållits, taxeringsvärden och försäkringsbelopp icke äro jämförbara, förefaller det ändamålsenligt att kräva upplysning om brandförsäkringsbelopp även för fastigheter. Observeras bör emellertid att ej heller detta belopp, som icke omfattar tomtvärdet, kan jämföras med brandförsäkringsbelopp å maskiner och inventarier. I enlighet med det anförda förordar jag den utvidgning av kommitténs förslag på denna punkt, att i fråga om fastigheter uppgift skall lämnas jämväl om brandförsäkringsbelopp. Härigenom torde åstadkommas en bättre information rörande företagens fastigheter och en belysning av fastighetsvärdena från olika synpunkter.

Jag övergår härefter till frågan om dolda reserver i *omsättningstillgångar*. Praktisk betydelse har detta spörsmål, såsom kommittén uttalar, fram-

förrallt beträffande lager av råvaror, varor under arbete och färdiga varor. Vid sidan av de förut berörda lagbestämmelserna förtjänar i detta sammanhang särskilt uppmärksammas regeln i aktiebolagslagen 103 § 1 mom. fjärde stycket att om viktigare ändring vidtagits vid uppgörande av vinst- och förlust- eller balansräkning i förhållande till tidigare år, redogörelse för sådan ändring skall lämnas i förvaltningsberättelsen. Med denna bestämmelse åsyftas bl. a. att få fram upplysning om sådan ändring i lagervärderingen, som i mera betydande mån påverkat det redovisade rörelseresultatet.

Kommittén har med utgångspunkt från den uppfattningen, att lagervärderingen i stor utsträckning tjänar såsom ett instrument för reglering av ett företags rörelseresultat, funnit att mera vittgående krav å den publika redovisningen icke borde ställas än att upplysning däri skall lämnas om sådana förändringar i lagervärderingen, som mera avsevärt påverkat årsresultatet, och därför stannat för att allenast föreslå ett förtydligande i detta avseende av nyssnämnda stadgande i aktiebolagslagen. Detta förslag, som accepterats av flertalet remissinstanser, anser jag mig kunna i sak biträda. I anslutning härtill bör 103 § 1 mom. fjärde stycket aktiebolagslagen kompletteras så att därav direkt framgår, att om beträffande omsättningstillgångarnas värdering eller i andra avseenden sådan ändring i förhållande till tidigare balansräkning eller vinst- och förlusträkning vidtagits, som i avsevärd mån påverkat årsresultatet eller eljest är av större vikt, redogörelse därför skall lämnas i förvaltningsberättelsen.

Sättet för utseende av skiljemän enligt 223 § aktiebolagslagen.

Enligt 223 § aktiebolagslagen skola vissa tvistefrågor i samband med inlösen av aktier hänskjutas till avgörande av skiljemän och skall därvid för två i paragrafen angivna fall skiljeman utses av myndighet, nämligen länsstyrelsen i det län där bolagets styrelse har sitt säte. Beträffande skiljemännen och förfarandet inför dem skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i lagen om skiljemän är stadgat. Enligt lagen om skiljemän är emellertid överexekutor den myndighet, på vilken det i vissa fall ankommer att utse skiljeman.

Då det synes ändamålsenligt att ifrågavarande bestyr alltid vilar å samma myndighet, föreslås i propositionen den ändringen i 223 § aktiebolagslagen att skiljeman i där avsedda fall skall utses av överexekutor.

Utskottet.

Såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår anhöll riksdagen i skrivelse den 2 maj 1945 om utredning huruvida och i vilken ordning en ur samhällelig synpunkt önskvärd förbättrad kunskap om företagens ekonomiska förhållanden kunde vinnas utan åsidosättande av näringslivets berättigade intressen.

Den med anledning härav tillsatta kommittén, 1947 års insynskommitté, har i sitt betänkande konstaterat, att de intressen, som i förevarande sammanhang särskilt krävde beaktande, representerades av statsmakterna, kon-

sumenterna och de i företaget anställda. Delägarnas och borgenärernas behov av upplysningar rörande företagens ställning har kommittén däremot ansett sig icke böra upptaga till självständig behandling. Av de vägar som kunna leda till ökad insyn har kommittén främst undersökt möjligheterna att förbättra den ekonomiska statistiken samt att anordna en utförlig publik redovisning.

I fråga om förbättringen av den ekonomiska statistiken har såsom ovan nämnts beslut redan fattats av årets riksdag. Beslutet innebär att anslag beviljats för upprättande av en årlig statistik över företagens inkomstutbetalningar och vinster.

I vad åter angår den publika redovisningen — som för närvarande är föreskriven för aktiebolag men icke för andra former av företag — har kommittén föreslagit, att aktiebolagens redovisningsskyldighet skulle erhålla en vidare omfattning än som nu är föreskriven. Rörande frågan om införande av skyldighet för ekonomiska föreningar att avgiva publik redovisning har kommittén samrått med den för översyn av föreningslagstiftningen tillsatta utredningen, vilken under fjolåret framlagt förslag till lag om registrerade föreningar. Förslaget upptar bestämmelser jämväl om skyldighet att avgiva sådan redovisning. För övriga företagskategorier har kommittén icke velat föreslå regler om publik redovisning men hemställt, att för den händelse en omarbetning av gällande bokföringslag framdeles komme till stånd även insynsfrågan måtte beaktas.

Den nu förevarande propositionen innefattar, i vad den berör frågan om ökad insyn i företag, en överarbetning av insynskommitténs förslag om utökning av aktiebolagens redovisningsskyldighet. Beträffande ekonomiska föreningar och övriga former av företag framlägges icke nu förslag om införande av skyldighet att avgiva publik redovisning.

De ändringar som i nu avsedda del av propositionen föreslås innebära att skyldighet ålägges aktiebolag dels att i förvaltningsberättelsen eller vinst- och förlusträkningen uppgiva hela intäkten av rörelsen under räkenskapsåret (omsättningssumman), såframt det finnes kunna ske utan förfång för bolaget, dels ock att i årsredovisningen lämna vissa uppgifter till belysning av bolagets dolda reserver. Beträffande fastigheter, maskiner, inventarier och andra dylika anläggningstillgångar skola sålunda uppgivas taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp. Redogörelse skall vidare lämnas för viktigare ändringar i fråga om omsättningstillgångarnas värdering i förhållande till tidigare årsredovisning.

Spörsmålet huruvida och i vilken omfattning ökad insyn bör beredas i aktiebolagens ekonomiska förhållanden måste lösas genom en avvägning mellan olika, mot varandra stridande intressen. Å ena sidan framstår det — icke minst för de i företaget anställda — som ett önskemål att största möjliga klarhet skapas i dessa ting. Å andra sidan måste beaktas, att skadliga verkningar kunna uppkomma för enskilda bolag — och därmed även dessas anställda — eller näringslivet i dess helhet, om alltför stor öppenhet skulle krävas i redovisningen. Enligt utskottets mening innefattar det före-

liggande förslaget en tillfredsställande lösning av denna fråga. Skyldigheten att uppgiva omsättningssumman har gjorts beroende av det villkoret, att uppgiften finnes kunna lämnas utan förfång för bolaget; härigenom torde det behov av sekretess i förevarande avseende, som i särskilda fall kan föreligga, vara i erforderlig utsträckning tillgodosett. De uppgifter, som skola lämnas till belysning av dolda reserver, synas vidare icke vara av den art att de kunna medföra skada för bolaget. Uppgift om taxeringsvärden kunna för övrigt redan nu inhämtas från offentliga handlingar. Givet är att man med ledning av uppgifter om taxeringsvärden och brandförsäkringsbelopp icke kan bilda sig någon exakt uppfattning om de dolda reservernas storlek. Såsom departementschefen framhållit följer dock icke därav att dessa uppgifter skulle sakna betydelse.

Som ovan nämnts har frågan om införande av skyldighet att avgiva publik redovisning även för andra former av företag än aktiebolag icke nu bragts under riksdagens prövning. I fråga om ekonomiska föreningar läres dock förslag i ämnet komma att framläggas inom en nära framtid. Genom den utökade ekonomiska statistiken — som avser även ekonomiska föreningar och enskilt drivna företag — torde vidare de insynsintressen, som på förevarande områden göra sig gällande, vara i viss utsträckning tillgodosedda. Enligt utskottets mening möta icke hinder att redan nu genomföra den föreslagna utökningen av aktiebolagens redovisningsskyldighet. Utskottet kan därför ansluta sig till det i propositionen i denna del framlagda förslaget.

Vad i övrigt föreslagits i propositionen — ändring i 223 § aktiebolagslagen i syfte att vinna överensstämmelse med bestämmelserna i lagen om skiljemän — föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 48, måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 9 mars 1950.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid delta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Ahlkvist*, Olofsson, Lodenius, Lundgren, Lindblom, Cassel, Lindgren och John Wiktor Jonsson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg*, Håstad, fröken Öberg, herrar Wirtén, Andersson i Björkäng*, Ekström och Jacobsson i Sala*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.